

KONFERENSIYALAR.COM

ANJUMANLAR PLATFORMASI

**XVII RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYASI**

**YANGI DAVR ILM-
FANI: INSON UCHUN
INNOVATSION G'OYA
VA YECHIMLAR**

SENTYABR, 2026

ISSN 3093-8791

ELEKTRON NASHR:

<https://konferensiyalar.com>

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
XVII Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 17-son (14-sentyabr, 2026-yil).– 132 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 11-sentyabr

Mas'ul muharrir:

Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur to'plamda "Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar" mavzusidagi XVII Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari jamlangan. Nashrda respublikaning turli oliy ta'lim muassasalari, ilmiy markazlari va amaliyotchi mutaxassislari tomonidan tayyorlangan maqolalar o'rin olgan bo'lib, ular ijtimoiy-gumanitar, tabiiy, texnik va yuridik fanlarning dolzarb muammolari va ularning innovatsion yechimlariga bag'ishlangan.

Ushbu nashr ilmiy izlanuvchilar, oliy ta'lim o'qituvchilari, doktorantlar va soha mutaxassislari uchun foydali qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsion yondashuv, zamonaviy fan, fanlararo integratsiya, ilmiy-tadqiqot, nazariya va amaliyot, ilmiy hamkorlik.

Barcha huquqlar himoyalangan.

© Scienceproblems team, 2026-yil

© Mualliflar jamoasi, 2026-yil

XIX-XX ASR REALIZMIDA AYOL ERKI VA IJTIMOYIY CHEKLOVLAR MUAMMOSI: "ANNA KARENINA" VA "O'TKAN KUNLAR" QIYOSIDA

Norboyeva Shohida

Singapur xalqaro litseyi, pedagog

Annotatsiya. Ushbu tezisda Lev Tolstoyning "Anna Karenina" hamda Abdulla Qodiriyning "O'tkan kunlar" romanlarida ayol erki, nikoh instituti, ijtimoiy me'yor, oilaviy bosim va shaxsiy tanlov o'rtasidagi ziddiyat qiyosiy tahlil qilinadi. Tadqiqot XIX asr rus realizmi bilan XX asr boshidagi o'zbek realistik nasrini birlashtiruvchi muhim nuqta ayol taqdirining jamiyatdagi axloqiy va patriarxal tartiblar bilan to'qnashuvi ekanini ko'rsatadi. Anna, Kumush va Zaynab obrazlari orqali ayolning hissiy tanlovi, nikohdagi huquqiy-ijtimoiy mavqei va jamoatchilik hukmining badiiy talqini ochib beriladi. Natijada har ikki asarda fojia faqat individual xato oqibati emas, balki ayol erkinligini chegaralovchi muhitning ham mahsuli ekani asoslanadi.

Kalit so'zlar: realizm, ayol erki, ijtimoiy cheklov, patriarxal munosabat, nikoh, gender me'yor, Anna Karenina, Kumush, Zaynab, qiyosiy tahlil.

THE ISSUE OF WOMEN'S FREEDOM AND SOCIAL CONSTRAINTS IN 19TH-20TH CENTURY REALISM: A COMPARATIVE STUDY OF "ANNA KARENINA" AND "O'TKAN KUNLAR"

Norboyeva Shohida

Singapore International Lyceum, Educator

Annotation. This paper presents a comparative analysis of the conflict between women's freedom, the institution of marriage, social norms, familial pressure, and personal choice as depicted in Leo Tolstoy's *Anna Karenina* and Abdulla Qodiriy's *O'tkan Kunlar* (Days Gone By). The study demonstrates that the intersection of a woman's destiny with the moral and patriarchal orders of society serves as a crucial link between 19th-century Russian realism and early 20th-century Uzbek realistic prose. Through the characters of Anna, Kumush, and Zaynab, the paper explores the artistic portrayal of women's emotional choices, their legal and social status within marriage, and the impact of public judgment. Ultimately, the analysis establishes that the tragedy in both works is not merely the result of individual error but also a consequence of an environment that restricts women's freedom.

Keywords: realism, women's freedom, social constraints, patriarchal relations, marriage, gender norms, *Anna Karenina*, Kumush, Zaynab, comparative analysis.

DOI: <https://doi.org/10.47390/ymdif-y2026v2i17/n25>

XIX asr rus realizmi va XX asr boshidagi o'zbek nasri turli tarixiy-madaniy muhitlarda shakllangan bo'lsa-da, insonning jamiyat bilan ziddiyati ularni yaqinlashtiradi. "Anna Karenina" [1] XIX asr Rossiya aristokratik muhitidagi oilaviy va axloqiy munosabatlarni ochsa, "O'tkan kunlar" [2] XX asrda yaratilgan holda XIX asr Turkiston hayotini, xonlik davri ijtimoiy tartiblarini badiiy qayta tiklaydi. Shu sababli ikki asarni qiyoslash ayol erkinligi masalasining turli sivilizatsion muhitlarda qanday cheklanganini ko'rsatish imkonini beradi. Amy Mandelker "Anna Karenina"ni Rossiyadagi "ayol masalasi" bilan bevosita bog'lab talqin qiladi [3], Marianne Kamp esa o'zbek ayollarining XX asr boshidagi mavqei modernizatsiya, urf-odat va jamoaviy nazorat o'rtasidagi murakkab munosabatda shakllanganini ko'rsatadi [7].

Tadqiqotda qiyosiy-tipologik, kontekstual, genderga yo'naltirilgan va germeneytik tahlil usullaridan foydalanildi. Tahlilning asosiy mezonlari sifatida ayolning nikohga munosabati, shaxsiy tanlov imkoniyati, oila va jamoa bosimi, erkak va ayol xatti-harakatlariga nisbatan

qo'llanadigan ikki xil axloqiy mezon hamda fojiali yakunning ijtimoiy sabablari olindi. Bunda matn qahramonning individual psixologiyasi bilan cheklanmay, uni shakllantirgan tarixiy va ijtimoiy muhit bilan birgalikda talqin qilindi.

“Anna Karenina”da ayol erki, avvalo, shaxsiy tuyg'u bilan nikoh va jamiyat talabi o'rtasidagi qarama-qarshilikda ko'rinadi. Anna oilaviy hayotdan qoniqmasligi va Vronskiyga bo'lgan muhabbatini yashirmasligi orqali aristokratik jamiyatning rasmiy axloqiga qarshi chiqadi. Biroq uning tanlovi erkaklarning shu kabi xatti-harakatlariga nisbatan ancha keskinroq hukm qilinadi. Stiva Oblonskiyning xiyonati ijtimoiy doirada deyarli odatiy hol sifatida qabul qilinayotgan bir paytda, Annaning ochiq munosabati uni jamiyatdan chetlatadi. Shunday qilib, Tolstoy ayolning shaxsiy erkinligini cheklovchi mexanizm sifatida faqat oilani emas, balki obro', jamoatchilik fikri va genderga asoslangan ikki tomonlama axloqiy standartni ham ko'rsatadi. Morson ta'kidlaganidek, asarning murakkabligi qahramonlarni oddiy “aybdor” va “aybsiz” sxemasiga sig'dirmasligidadir [4]. Anna fojiasi ijtimoiy bosim bilan birga ruhiy qaramlik, rashk va yolg'izlikning kuchayishi orqali chuqurlashadi.

“O'tkan kunlar”da ayol erkinligi masalasi ko'proq oila ichidagi an'ana, ota-ona irodasi va ko'pxotinlilik bilan bog'lanadi. Kumush sevish, fikr bildirish va qaror qabul qilish qobiliyatiga ega faol xarakter bo'lsa-da, uning taqdiri to'liq o'z ixtiyorida emas. Otabekning Zaynabga uylanishi shaxsiy muhabbatdan emas, oilaviy bosim va an'anaviy qarashlardan kelib chiqadi. Natijada Kumush va Zaynab o'rtasidagi to'qnashuvni faqat ikki ayolning shaxsiy rashki sifatida talqin qilish yetarli emas. Ularning qarama-qarshiligi ayollarni bir erkak atrofida raqobatga majbur qiladigan oilaviy tuzilmaning oqibatidir. Bahodir Karim “O'tkan kunlar”ni milliy hayotning murakkab ijtimoiy va ma'naviy ziddiyatlarini mujassamlashtirgan roman sifatida talqin qiladi [6]. Shu nuqtai nazardan, Kumushning o'limi ham, Zaynabning fojia holati ham patriarxal tartib ta'sirida yuzaga kelgan ikki xil fojia sifatida o'qilishi mumkin.

Qiyosiy tahlil ikki asardagi o'xshashlik bilan birga muhim farqni ham namoyon etadi. Anna mavjud nikoh tartibidan chiqib, shaxsiy hayotini mustaqil qurishga urinadi; uning erkinlik strategiyasi ochiq qarshilik shaklida namoyon bo'ladi. Kumush esa an'anaviy oila doirasini tark etmaydi va o'z erkinligini shu tizim ichida muhabbat, sadoqat, muloqot va axloqiy ustunlik orqali himoya qiladi. Zaynab esa qaror subyekti bo'lishdan ko'ra, boshqalarning qarorlari oqibatida shakllangan nizoning ichiga tushadi. Demak, Tolstoyda ayol va jamiyat ziddiyati ko'proq individning ijtimoiy institutlarga qarshi chiqishi orqali, Qodiriyda esa oilaviy urf-odatlarining insoniy munosabatlarni deformatsiyalashi orqali ochiladi. Engelning Rossiya ayollari tarixiga oid tadqiqoti [5] va Kampning o'zbek ayollari mavqeiga bag'ishlangan izlanishi [7] bu ikki muhitda nikoh, obro' va jamoaviy nazorat ayolning hayotiy tanlovlariga kuchli ta'sir ko'rsatganini tarixiy jihatdan tasdiqlaydi.

Yana bir muhim jihat shundaki, har ikki asarda patriarxal me'yorlar faqat erkak qahramonlar orqali ishlaymaydi. “O'tkan kunlar”da O'zbek oyimning Otabek taqdiriga faol aralashuvi va ikkinchi nikohni oilaviy maqom masalasi sifatida ko'rishi ayolning o'zi ham an'anaviy tizimning tashuvchisiga aylanishi mumkinligini ko'rsatadi. “Anna Karenina”da esa oliy tabaqa ayollari Annani avval o'z davrasiga qabul qilib, keyinchalik uning ochiq tanlovini ijtimoiy nomaqbullik sifatida rad etadilar. Demak, gender cheklovining kuchi uning faqat huquqiy yoki oilaviy majburlashda emas, balki jamiyat a'zolari tomonidan kundalik ravishda qayta ishlab turilishidadir. Shu jihat realizmga tashqi muhit va ichki psixologik bosimni bir butun jarayon sifatida tasvirlash imkonini beradi.

“Anna Karenina” va “O'tkan kunlar”da ayol fojiasi individual hissiyotning o'zi bilan izohlanmaydi. Har ikki roman realizmning ijtimoiy-tahliliy imkoniyatlaridan foydalanib, ayolning shaxsiy istagi bilan jamiyat belgilagan nikoh, axloq va obro' me'yorlari o'rtasidagi to'qnashuvni ko'rsatadi. Anna o'z erkinligini mavjud tartibdan tashqarida izlaydi, Kumush esa uni an'anaviy muhit ichida saqlab qolishga urinadi; Zaynab esa shu muhitning bosimi ostida fojiaga eltuvchi harakatga boradi. Shu bois asarlardagi ayol obrazlari realizmda gender tengsizligini bevosita shior bilan emas, balki inson taqdiri va kundalik ijtimoiy munosabatlarning ichki drammatizmi orqali ochib beruvchi kuchli badiiy vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Толстой Л. Н. Анна Каренина : роман в 8 частях / Л. Н. Толстой ; вступ. ст. и примеч. Э. Бабаева ; ил. О. Верейского. – М. : Художественная литература, 1981. – 797, [2] с.
2. Qodiriy A. O'tkan kunlar : roman / A. Qodiriy. – Toshkent : Sharq NMAK, 2018. – 384 b. – ISBN 978-9943-26-779-4.
3. Mandelker A. Framing Anna Karenina: Tolstoy, the Woman Question, and the Victorian Novel / A. Mandelker. – Columbus, OH : Ohio State University Press, 1993. – 241 p. – ISBN 978-0-8142-0613-3.
4. Morson G. S. “Anna Karenina” in Our Time: Seeing More Wisely / G. S. Morson. – New Haven ; London : Yale University Press, 2007. – 288 p. – ISBN 978-0-300-10070-9.
5. Engel B. A. Women in Russia, 1700–2000 / B. A. Engel. – Cambridge : Cambridge University Press, 2004. – 275 p. – ISBN 978-0-521-00318-6.
6. Karim B. O'tkan kunlar ibrati / B. Karim. – Toshkent : Mashhur-Press, 2019. – 152 b. – ISBN 978-9943-5673-6-8.
7. Kamp M. The New Woman in Uzbekistan: Islam, Modernity, and Unveiling under Communism / M. Kamp. – Seattle : University of Washington Press, 2006. – 332 p. – ISBN 978-0-295-98644-9.

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

XVII RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI

2026-yil, sentyabr

Mas'ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.

XVII Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.

2-jild, 17-son (14-sentyabr, 2026-yil). – 132 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 11-sentyabr.

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Science problems team, 2026-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2026-yil.